ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)
της 20ής Μαρτίου 2002 *

Στην υπόθεση Τ-28/99,

Sigma Tecnologie di rivestimento Srl, με έδρα το Lonato (Ιταλία), εκπροσωπούμενη από τους A. Pappalardo, M. Pappalardo και M. Merola, δικηγόρους, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένης από την L. Pignataro και τον É. Gippini Fournier, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο, κυρίως, αίτημα ακυρώσεως του άρθρου 1 της αποφάσεως 1999/60/ΕΚ της Επιτροπής, της 21ης Οκτωβρίου 1998, σχετικά με διαδικασία κινηθείσα βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (υπόθεση IV/35.691/E-4 — Καρτέλ προμονωμένων σωλήνων) (ΕΕ 1999, L 24, σ. 1), ή, επικουρικώς, αίτημα μειώσεως του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα με την απόφαση αυτή,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Mengozzi, Πρόεδρο, V. Tiili και R. M. Moura Ramos, δικαστές,

γραμματέας: J. Palacio González, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 26ης Οκτωβρίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση [1]

Ιστορικό της διαφοράς

1 Η προσφεύγουσα είναι εταιρία ιταλικού δικαίου η οποία ασκεί δραστηριότητα στον τομέα της αστικής κεντρικής θερμάνσεως.

2 έως 7 [...]

1 — Από τις σκέψεις της παρούσας αποφάσεως παρατίθενται μόνον εκείνες των οποίων τη δημοσίευση κρίνει χρήσιμη το Πρωτοδικείο. Το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως εκτίθεται στην απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2002, T-23/99, LR AF 1998 κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. II-1705).

8 Στις 21 Οκτωβρίου 1998, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 1999/60/ΕΚ, σχετικά με διαδικασία κινηθείσα βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/35.691/E-4 — Καρτέλ προμονωμένων σωλήνων) (ΕΕ 1999, L 24, σ. 1), που διορθώθηκε πριν από τη δημοσίευσή της με απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1998 [C(1998) 3415 τελικό] (στο εξής: απόφαση ή προσβαλλόμενη απόφαση) και με την οποία διαπιστωνόταν η συμμετοχή διαφόρων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και της προσφεύγουσας, σε ένα σύνολο συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ) (στο εξής: σύμπραξη).

9 Σύμφωνα με την απόφαση, στα τέλη του 1990 συνήφθη μεταξύ των τεσσάρων Δανών παραγωγών σωλήνων αστικής κεντρικής θερμάνσεως συμφωνία για καταρχήν γενική συνεργασία στην εγχώρια αγορά τους. Στη συμφωνία αυτή μετείχαν η ABB IC Møller A/S, δανική θυγατρική του ελβετοσουηδικού ομίλου ABB Asea Brown Boveri Ltd (στο εξής: ABB), η Dansk Rørindustri A/S, επίσης γνωστή υπό την επωνυμία Starpipe (στο εξής: Dansk Rørindustri), η Løgstør Rør A/S (στο εξής: Løgstør) και η Tarco Energi A/S (στο εξής: Tarco) (στο εξής, οι ανωτέρω θα αποκαλούνται συλλήβδην: Δανοί παραγωγοί). Ένα από τα πρώτα μέτρα συνίστατο στον συντονισμό μιας αυξήσεως των τιμών τόσο στη δανική αγορά όσο και για τις εξαγωγές. Με σκοπό τον διαμερισμό της δανικής αγοράς, καθορίστηκαν ποσοστώσεις, οι οποίες στη συνέχεια εφαρμόζονταν και ελέγχονταν από μια «ομάδα επαφής» στην οποία μετείχαν οι υπεύθυνοι των πωλήσεων των εμπλεκομένων επιχειρήσεων. Για κάθε εμπορικό σχέδιο (στο εξής: σχέδιο), η επιχείρηση που είχε αποφασιστεί από την ομάδα επαφής να αναλάβει το σχέδιο ενημέρωνε τους λοιπούς συμμετέχοντες για την τιμή που σκόπευε να προσφέρει και οι υπόλοιποι υπέβαλλαν τότε υψηλότερη προσφορά, ούτως ώστε να προστατεύεται ο προμηθευτής που είχε οριστεί από τη σύμπραξη.

10 Σύμφωνα με την απόφαση, δύο Γερμανοί παραγωγοί, ο όμιλος Henss/Isoplus (στο εξής: Henss/Isoplus) και η Pan-Isovit GmbH, άρχισαν να συμμετέχουν στις τακτικές συναντήσεις των Δανών παραγωγών από το φθινόπωρο του 1991. Στο πλαίσιο των συναντήσεων αυτών διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις για τον διαμερισμό της γερμανικής αγοράς. Οι διαπραγματεύσεις αυτές κατέληξαν, τον Αύγουστο του 1993, σε συμφωνίες με τις οποίες καθορίστηκαν ποσοστώσεις πωλήσεων για κάθε συμμετέχουσα επιχείρηση.

11 Πάντοτε σύμφωνα με την απόφαση, το 1994 επιτεύχθηκε συμφωνία μεταξύ όλων αυτών των παραγωγών σχετικά με τον καθορισμό ποσοστώσεων για το σύνολο της

ευρωπαϊκής αγοράς. Η ευρωπαϊκή αυτή σύμπραξη διαρθρωνόταν σε δύο επίπεδα. Το «διευθυντήριο», το οποίο συγκροτούσαν οι πρόεδροι ή οι γενικοί διευθυντές των επιχειρήσεων που μετείχαν στη σύμπραξη, χορήγησε ποσοστώσεις σε κάθε επιχείρηση τόσον επί του συνόλου της αγοράς όσο και σε κάθε εθνική αγορά, ιδίως της Γερμανίας, της Αυστρίας, της Δανίας, της Φινλανδίας, της Ιταλίας, των Κάτω Χωρών και της Σουηδίας. Για ορισμένες εθνικές αγορές, συστάθηκε μια «ομάδα επαφής» συγκροτούμενη από τους τοπικούς υπευθύνους πωλήσεων, στην οποία ανατέθηκε η διαχείριση των συμφωνιών, διά της επιλογής των επιχειρήσεων που θα αναλάμβαναν τα σχέδια και του συντονισμού των προσφορών στους μειοδοτικούς διαγωνισμούς.

12 Όσον αφορά την ιταλική αγορά, η απόφαση αναφέρει ότι, το 1995 και το 1996, συνεδρίασε μια ομάδα επαφής, στο πλαίσιο της οποίας ανατέθηκαν ορισμένα σχέδια στους συμμετέχοντες βάσει των ποσοστώσεων που είχαν καθοριστεί για κάθε έναν από αυτούς. Η προσφεύγουσα εντάχθηκε στην ομάδα αυτή από τη συνεδρίαση της 12ης Απριλίου 1995. Μετά τους ελέγχους της Επιτροπής, η ομάδα επαφής πραγματοποίησε τέσσερις ακόμα συνεδριάσεις, η τελευταία από τις οποίες έλαβε χώρα στις 9 Ιουνίου 1996.

13 Ως στοιχείο της συμπράξεως, η απόφαση μνημονεύει, μεταξύ άλλων, τη λήψη και θέση σε εφαρμογή συντονισμένων μέτρων για την εξουδετέρωση της μόνης σημαντικής επιχειρήσεως που δεν μετείχε στη σύμπραξη, της Powerpipe. Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι ορισμένα μέλη της συμπράξεως προσέλαβαν βασικά στελέχη της Powerpipe και της έδωσαν να καταλάβει ότι έπρεπε να αποσυρθεί από τη γερμανική αγορά. Κατόπιν της αναθέσεως στην Powerpipe ενός σημαντικού γερμανικού σχεδίου τον Μάρτιο του 1995, πραγματοποιήθηκε συνάντηση στο Ντύσσελντορφ, στην οποία μετέσχαν οι έξι προμνησθέντες παραγωγοί και η Brugg Rohrsysteme GmbH (στο εξής: Brugg). Σύμφωνα με την Επιτροπή, κατά τη συνάντηση αυτή αποφασίστηκε συλλογικός εμπορικός αποκλεισμός των πελατών και των προμηθευτών της Powerpipe. Ο εν λόγω αποκλεισμός τέθηκε στη συνέχεια σε εφαρμογή.

14 Στην απόφασή της, η Επιτροπή εκθέτει τους λόγους για τους οποίους όχι μόνον η ρητή συμφωνία περί διαμερισμού των αγορών η οποία συνήφθη μεταξύ των Δανών παραγωγών στα τέλη του 1990, αλλά και οι συμφωνίες που συνάφθηκαν από τον Οκτώβριο του 1991 και μετά, λαμβανόμενες στο σύνολό τους, μπορούν να θεωρη-

θούν ως συνιστώσες «συμφωνία» απαγορευόμενη από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Επιπλέον, η Επιτροπή τονίζει ότι το «δανικό» και το «ευρωπαϊκό» καρτέλ συνιστούσαν την έκφραση μιας και μόνης συμπράξεως που ξεκίνησε μεν από τη Δανία, αλλά, ήδη από την αρχή, είχε ως απώτερο στόχο την επέκταση του ελέγχου των συμμετεχόντων σε ολόκληρη την αγορά. Κατά την Επιτροπή, η διαρκής συμφωνία μεταξύ παραγωγών είχε αισθητή επίπτωση στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

15 Για τους λόγους αυτούς, οι ουσιαστικές διατάξεις της αποφάσεως ορίζουν τα ακόλουθα:

«Άρθρο 1

Οι επιχειρήσεις ABB Asea Brown Boveri Ltd, Brugg Rohrsysteme GmbH, Dansk Rørindustri A/S, Henss/Isoplus Group, KE-KELIT Kunststoffwerk GmbH, Oy KWH Tech AB, Løgstør Rør A/S, Pan-Isovit GmbH, Sigma Tecnologie di Rivestimento Srl και Tarco Energi A/S παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ λόγω της συμμετοχής τους, με τον τρόπο και στην έκταση που προσδιορίζονται στο αιτιολογικό, σε ένα πλέγμα συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών οι οποίες άρχισαν να εφαρμόζονται στον τομέα των προμονωμένων σωλήνων γύρω στον Νοέμβριο/Δεκέμβριο του 1990 μεταξύ των τεσσάρων Δανών παραγωγών και επεκτάθηκαν ακολούθως σε άλλες εθνικές αγορές με παράλληλο προσεταιρισμό των επιχειρήσεων Pan-Isovit και Henss/Isoplus, μέχρι δε τα τέλη του 1994 αποτελούσαν πλέον ένα ολοκληρωμένο καρτέλ το οποίο κάλυπτε το σύνολο της κοινής αγοράς.

Η διάρκεια των παραβάσεων διαμορφώθηκε ως ακολούθως:

[...]

— στην περίπτωση της Sigma, από τον Απρίλιο του 1995 περίπου, μέχρι [τον Μάρτιο ή τον Απρίλιο του 1996].

Τα κύρια χαρακτηριστικά της παράβασης συνίσταντο:

— σε διαμερισμό των εθνικών αγορών και, ενδεχομένως, του συνόλου της ευρωπαϊκής αγοράς μεταξύ των μελών επί τη βάσει προσοστώσεων,

— σε παραχώρηση εθνικών αγορών σε συγκεκριμένους παραγωγούς και μεθόδευση της απόσυρσης άλλων παραγωγών,

— σε σύναψη συμφωνίας για τις τιμές του προϊόντος και των επιμέρους σχεδίων,

— σε παραχώρηση των διαφόρων σχεδίων σε συγκεκριμένους παραγωγούς και μεθόδευση της συμμετοχής στον οικείο μειοδοτικό διαγωνισμό κατά τέτοιον τρόπο, ώστε το εκάστοτε σχέδιο να κατακυρώνεται πράγματι στον επιλεγέντα παραγωγό,

— σε συνομολόγηση και εφαρμογή σύντονων μέτρων με στόχο την παρεμπόδιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας του μόνου αξιόλογου μη μέλους, δηλαδή της Powerpipe AB, την πρόκληση βλάβης στα επιχειρηματικά του συμφέροντα και τον εξαναγκασμό του σε πλήρη αποχώρηση από την αγορά, ούτως ώστε να προστατευθεί το καρτέλ από τον ανταγωνισμό εκ μέρους της εν λόγω επιχείρησης.

[...]

Άρθρο 3

Στις επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα σχετικά με τις διαπιστωθείσες στο άρθρο 1 παραβάσεις:

[...]

θ) Sigma Tecnologie di rivestimento Srl, πρόστιμο 400 000 ECU·

[...]».

16 έως 22 [...]

Επί της ουσίας

23 Η προσφεύγουσα επικαλείται, κατ' ουσίαν, τρεις λόγους ακυρώσεως. Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από πλάνη περί τα πράγματα κατά την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Ο τρίτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παραβίαση γενικών αρχών και σφάλματα εκτιμήσεως κατά την επιμέτρηση του προστίμου.

Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από πλάνη περί τα πράγματα κατά την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

24 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η απόφαση πάσχει λόγω ελλείψεως αποδείξεων όσον αφορά τη συμμετοχή της στο σύνολο των συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών τις οποίες εφάρμοσαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι κυριότεροι παραγωγοί σωλήνων αστικής κεντρικής θερμάνσεως.

25 Κατά την προσφεύγουσα, κακώς η Επιτροπή δήλωσε, στην εκατοστή τριακοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεώς της, ότι «για να θεωρηθεί ότι δεδομένη συμφωνία υπήρξε πράγματι δεν είναι απαραίτητο να προκύπτει ότι καθένας από τους υποτιθέμενους μετέχοντες συμμετείχε, ενέκρινε ρητώς ή γνώριζε έστω όλες ανεξαιρέτως τις επιμέρους πτυχές ή εκδηλώσεις του καρτέλ καθ' όλη τη διάρκεια της συμμετοχής του στο κοινό εγχείρημα». Μια επιχείρηση η οποία δεν μετέσχε σε όλα τα στοιχεία που συνθέτουν μια ολική σύμπραξη δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για την ολική αυτή σύμπραξη παρά μόνον αν γνώριζε ή όφειλε αναγκαστικά να γνωρίζει ότι η συμπαιγνία στην οποία μετέσχε εντασσόταν σε ένα συνολικό σχέδιο που κάλυπτε το σύνολο των στοιχείων που συνθέτουν τη σύμπραξη. Συνεπώς, έστω και αν η συμμετοχή στην ολική σύμπραξη μπορεί να είναι μερική, η γνώση της συμπράξεως αυτής πρέπει να αφορά το σύνολο των στοιχείων που τη συνθέτουν.

26 Όμως, από τον φάκελο ουδόλως συνάγεται ότι η προσφεύγουσα γνώριζε, ή όφειλε να γνωρίζει, ότι η παράβαση στην οποία μετείχε εντασσόταν σε ένα συνολικό σχέδιο. Η προσφεύγουσα, ασκώντας δραστηριότητα αποκλειστικά στην ιταλική αγορά, δεν είχε κανένα λόγο να ενδιαφερθεί για τυχόν παράνομες δραστηριότητες των άλλων επιχειρήσεων εκτός Ιταλίας. Είχε επίγνωση μόνον του ότι η ίδια υφίστατο πιέσεις όσον αφορά την κατανομή των σχεδίων εκ μέρους των κυριοτέρων μελών της συμπράξεως. Από κανένα έγγραφο δεν προκύπτει ότι, στη διάρκεια των συναντήσεων

στις οποίες μετέσχε η προσφεύγουσα, έγινε λόγος για ευρύτερο σχέδιο συμπαιγνίας ούτε ότι οι συναντήσεις αυτές χαρακτηρίστηκαν ως «συναντήσεις της ομάδας επαφής».

27 Όσον αφορά τα έγγραφα που επισυνάπτονται ως παραρτήματα 112 και 187 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ουδόλως προκύπτει από τα έγγραφα αυτά ότι η προσφεύγουσα γνώριζε ότι οι συναντήσεις που αφορούσαν την ιταλική αγορά αποτελούσαν μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου. Ένα τέτοιο συμπέρασμα δεν μπορεί να συναχθεί από τα πρακτικά της συναντήσεως της 12ης Μαΐου 1995 που επισυνάπτονται ως παράρτημα 112 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και σύμφωνα με τα οποία ο κ. Molinari της Pan-Isovit πληροφόρησε τις λοιπές επιχειρήσεις ότι ο διευθυντής πωλήσεων της Pan-Isovit στη Γερμανία είχε οριστεί «συντονιστής της ιταλικής αγοράς». Συγκεκριμένα, το έγγραφο αυτό δεν αναφέρει ότι η Pan-Isovit δήλωσε ότι ήταν υπεύθυνη για τη γερμανική αγορά. Η ερμηνεία σύμφωνα με την οποία επρόκειτο για εσωτερικό διορισμό στους κόλπους της Pan-Isovit ο οποίος αφορούσε μόνο την ιταλική αγορά και ο οποίος δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον από πλευράς αποδείξεως της ολικής συμπράξεως ενισχύεται και από την απάντηση της Pan-Isovit, της 17ης Ιουνίου 1996, στην αίτηση παροχής πληροφοριών της 13ης Μαρτίου 1996. Το γεγονός ότι ήταν ο κ. Molinari εκείνος που ενημέρωσε τις λοιπές επιχειρήσεις σχετικά με το ότι ο εν λόγω διευθυντής πωλήσεων είχε οριστεί «συντονιστής της ιταλικής αγοράς» αφήνει μάλλον να εννοηθεί ότι οι ανταγωνιστές δεν γνώριζαν τον διορισμό αυτόν. Επιπλέον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, σύμφωνα με την ίδια απάντηση της Pan-Isovit, οι συναντήσεις που αφορούσαν την ιταλική αγορά οργανώνονταν και διευθύνονταν από την ABB. Όσον αφορά τη δήλωση στην οποία προέβη ο κ. Molinari στις 20 Φεβρουαρίου 1997 και η οποία επισυνάπτεται ως παράρτημα 187 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, από τη δήλωση αυτή δεν προκύπτει ότι υπήρχε συντονιστής για την ιταλική αγορά, ότι αυτός ήταν υπάλληλος της Pan-Isovit και ότι η Pan-Isovit ήταν υπεύθυνη και για τη γερμανική αγορά.

28 Όσον αφορά τον αριθμό των συναντήσεων στις οποίες παρέστη η προσφεύγουσα, η τελευταία διευκρινίζει, στο υπόμνημα απαντήσεως, ότι, στο δικόγραφο της προσφυγής, μνημονεύει τις μόνες συναντήσεις στις οποίες συζητήθηκαν θέματα εμπορικής φύσεως, δεδομένου ότι στις υπόλοιπές συναντήσεις συζητήθηκαν θέματα τεχνικού χαρακτήρα. Εξάλλου, η πιθανότητα να μετέσχε η προσφεύγουσα σε μία ή σε όλες τις συναντήσεις που μνημονεύει η Επιτροπή δεν έχει καθοριστική σημασία, δεδομένου ότι, εν πάση περιπτώσει, οι συναντήσεις αυτές αφορούσαν αποκλειστικώς και μόνον την ιταλική αγορά.

29 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν αναφέρει, στην απόφασή της, ιδιαίτερες περιστάσεις βάσει των οποίων θα μπορούσε να προσαφθεί στην προσφεύγουσα συμμετοχή στην ολική σύμπραξη, αντίθετα προς ό,τι συνέβη με τις άλλες επιχειρήσεις που επίσης ασκούν δραστηριότητα αποκλειστικώς στην εθνική αγορά τους. Συγκεκριμένα, αντίθετα προς την Oy KWH Tech AB (στο εξής: KWH), η προσφεύγουσα ουδέποτε μετέσχε στο «διευθυντήριο», στους κόλπους του οποίου γίνονταν οι συνεννοήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αντίθετα προς τη Brugg, η προσφεύγουσα δεν μετέσχε στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στο Ντύσσελντορφ στις 24 Μαΐου 1995. Τέλος, αντίθετα προς την KE KELIT Kunststoffwerk GmbH (στο εξής: KE KELIT), η προσφεύγουσα πάντοτε υποστήριξε ότι δεν γνώριζε την ύπαρξη συνολικού σχεδίου.

30 Εξάλλου, το ότι ήταν ξένη προς την ολική σύμπραξη αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι δεν μετέσχε ούτε στις δραστηριότητες της επαγγελματικής ενώσεως «European District Heating Pipe Manufacturers Association» (στο εξής: EuHP). Συγκεκριμένα, η ένωση αυτή υπήρξε ένα από τα κύρια όργανα της ολικής συμπράξεως, έστω και αν τα μέλη της διατήρησαν τη διάκριση μεταξύ των επισήμων συνεδριάσεων της EuHP και των συναντήσεων που αφορούσαν τις παράνομες δραστηριότητες. Κατόπιν πιέσεων που ασκήθηκαν από την EuHP σε πολλούς κυρίους έργων, η ιδιότητα του μέλους της ενώσεως αυτής κατέστη γενικώς προαπαιτούμενο για την υποβολή προσφορών στους διαγωνισμούς και την ανάθεση των συμβάσεων έργου.

31 Η Επιτροπή όφειλε να βεβαιωθεί, προτού καταλογίσει στην προσφεύγουσα συμμετοχή στην ολική σύμπραξη που αναφέρεται στο άρθρο 1 της αποφάσεως, ότι είχε γνώση όλων των συστατικών στοιχείων της συμπράξεως τα οποία απαριθμούνται στο εν λόγω άρθρο. Όμως η Επιτροπή δεν προσκόμισε στοιχεία αποδεικνύοντα ότι η προσφεύγουσα γνώριζε, ή όφειλε να γνωρίζει, τα εν λόγω συστατικά στοιχεία της ολικής συμπράξεως. Επιπλέον, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι η προσφεύγουσα δεν γνώριζε την εκστρατεία που είχε αναληφθεί προς εξουδετέρωση της Powerpipe, καίτοι αυτό το στοιχείο ήταν ένα από τα συστατικά στοιχεία της ολικής συμπράξεως τα οποία έπρεπε να γνωρίζει η προσφεύγουσα προκειμένου να της αποδοθεί ευθύνη για την ολική σύμπραξη. Αυτό καταδεικνύει ότι η προσφεύγουσα ήταν ξένη προς το αντικείμενο της εν λόγω παραβάσεως. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι δεν ήταν ενή-

μερη για την προσυνεννοημένη δράση κατά της Powerpipe καταδεικνύει ότι η συμμετοχή της στην ιταλική ομάδα επαφής δεν συνεπαγόταν αυτομάτως και γνώση εκ μέρους της του ότι υπήρχε ολική σύμπραξη σε διάφορες ευρωπαϊκές αγορές, εντελώς άσχετες προς τους εμπορικούς της στόχους.

32 Η καθής υποστηρίζει ότι προσκόμισε επαρκείς αποδείξεις προκειμένου να καταλογιστεί στην προσφεύγουσα συμμετοχή στην ολική σύμπραξη.

33 Προς τούτο, δεν είναι απαραίτητο να μετέσχε η προσφεύγουσα σε όλες τις συμπαιγνιακές συμπεριφορές της συμπράξεως ή να τις γνώριζε. Αρκεί να γνώριζε ότι η συμμετοχή της αποτελούσε μέρος ενός ευρύτερου συνολικού σχεδίου με στόχο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, καλύπτοντος το σύνολο των συστατικών στοιχείων της συμπράξεως. Η Επιτροπή ανέφερε σαφώς, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ότι η προσφεύγουσα μετέσχε στη σύμπραξη στο επίπεδο της εθνικής αγοράς της, γνωρίζοντας ότι οι συναντήσεις της ομάδας επαφής για την αγορά αυτή αποτελούσαν μέρος ενός γενικότερου συστήματος, δεδομένου ότι οι προσοστώσεις που της χορηγήθηκαν είχαν καθοριστεί από το διευθυντήριο. Η προσφεύγουσα δεν ανέτρεψε τη διαπίστωση αυτή με τις παρατηρήσεις της επί της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, όπου ισχυρίστηκε απλώς ότι ήταν ξένη προς τη σύμπραξη και όχι ότι δεν είχε γνώση της υπάρξεώς της.

34 Κατά την Επιτροπή, δεν ήταν απαραίτητο να αναφέρει όλα τα στοιχεία της συμπράξεως τα οποία ενδεχομένως γνώριζε η προσφεύγουσα, δεδομένου ότι η Επιτροπή περιόρισε, εν πάση περιπτώσει, τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε ένα μόνο στοιχείο της συμπράξεως, ήτοι την κατανομή των ποσοστώσεων για μόνη την ιταλική αγορά, στοιχείο το οποίο ήταν αρκετό προκειμένου να της καταλογίσει ευθύνη για την ολική σύμπραξη. Μια επιχείρηση η οποία μετέσχε, μέσω της δικής της συμπεριφοράς, σε ενιαία παράβαση είναι υπεύθυνη, για όλο το χρονικό διάστημα της συμμετοχής της, και για τις συμπεριφορές που ανέπτυξαν άλλες επιχειρήσεις, στον βαθμό που η εν λόγω επιχείρηση γνώριζε την παράνομη συμπεριφορά των άλλων μετεχόντων στη σύμπραξη ή μπορούσε ευλόγως να την προβλέψει και ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί τον σχετικό κίνδυνο.

35 Κατά την καθής, είναι επαρκώς αποδεδειγμένο ότι η προσφεύγουσα, μετέχοντας στις συναντήσεις που αφορούσαν την ιταλική αγορά, γνώριζε ή, εν πάση περιπτώσει, ευλόγως μπορούσε να εικάσει ότι οι συναντήσεις αυτές εντάσσονταν σε ένα ευρύτερο συνολικό σχέδιο. Από τα παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων προκύπτει ότι η προσφεύγουσα μετέσχε σε περισσότερες από τέσσερις συναντήσεις που είχαν ως αντικείμενο τον καθορισμό ποσοστώσεων για την ιταλική αγορά. Η δήλωση του κ. Molinari που επισυνάπτεται ως παράρτημα 187 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων καταδεικνύει ότι η προσφεύγουσα μετείχε στις συναντήσεις αυτές γνωρίζοντας επακριβώς ποιο ήταν το κοινό αντικείμενό τους. Επιπλέον, από το παράρτημα 112 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων προκύπτει ότι η Pan-Isovit, η επιχείρηση την οποία εκπροσωπούσε ο κ. Molinari, υπεύθυνος και συντονιστής της συμπράξεως στην Ιταλία, ήταν συγχρόνως υπεύθυνη και για τη γερμανική αγορά. Όμως, δεδομένου ότι στις συναντήσεις που αφορούσαν την κατανομή των ποσοστώσεων για την ιταλική αγορά ελάμβαναν μέρος οι κυριότεροι ανταγωνιστές της προσφεύγουσας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και ότι οι τελευταίοι δήλωναν ότι ήταν υπεύθυνοι για άλλη αγορά και συγχρόνως συντονιστές της ιταλικής αγοράς, η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να αγνοεί ότι η κατανομή των ποσοστώσεων στην ιταλική αγορά αποτελούσε μέρος ενός ευρύτερου συνολικού σχεδίου. Το γεγονός ότι η ABB ήταν εκείνη που διαδραμάτισε τον ρόλο συντονιστή για την ιταλική αγορά και όχι η Pan-Isovit ουδόλως μεταβάλλει το συμπέρασμα αυτό.

36 Εξάλλου, δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να επιτρέπει να θεωρηθεί ότι η προσφεύγουσα αποστασιοποιήθηκε από το αντικείμενο των συναντήσεων στις οποίες μετέσχε, γνωρίζοντας ότι οι ποσοστώσεις για την ιταλική αγορά είχαν καθοριστεί σε ανώτερα κλιμάκια. Αντιθέτως, εφόσον η προσφεύγουσα δεν εναντιώθηκε στις ποσοστώσεις που της χορηγήθηκαν, η παρουσία της στις συναντήσεις έδωσε στους ανταγωνιστές της την εντύπωση ότι ελάμβανε υπόψη της τις ποσοστώσεις αυτές προκειμένου να χαράξει την πολιτική που θα ακολουθούσε στην αγορά και, ως εκ τούτου, ενθάρρυνε τη σύμπτωση των βουλήσεων που επιτεύχθηκε κατά τις συναντήσεις αυτές.

37 Όσον αφορά τον ρόλο που διαδραμάτισε η EuHP, η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας στηρίζεται σε εσφαλμένη ανάγνωση των ουσιαστικών διατάξεων της αποφάσεως όσον αφορά την έκταση της εκεί καθοριζομένης παραβάσεως. Συγκεκριμένα, το άρθρο 1 των ουσιαστικών διατάξεων της αποφάσεως καταδεικνύει ότι η συμμετοχή στην EuHP δεν θεωρείται ως συστατικό στοιχείο της επίδικης συμπράξεως. Μολονότι οι δραστηριότητες της EuHP συνιστούν, ασφαλώς, μία από τις πτυχές της συμπράξεως, η ιδιότητα του μέλους της EuHP δεν μπορεί να ταυτιστεί με τη συμμετοχή στη σύμπραξη.

38 Αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την προσφεύγουσα, από το γεγονός ότι αγνοούσε τις προσυνεννοημένες δράσεις κατά της Powerpipe δεν μπορεί να συναχθεί ότι ήταν ξένη προς το αντικείμενο της επίδικης παραβάσεως. Ο εμπορικός αποκλεισμός της Powerpipe δεν ήταν παρά ένα από τα πολυάριθμα στοιχεία της παραβάσεως τα οποία προσδιορίζει η εκατοστή τεσσαρακοστή έβδομη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως. Εν πάση περιπτώσει, για να καταλογιστεί ευθύνη στην προσφεύγουσα, δεν ήταν απαραίτητο να γνωρίζει η προσφεύγουσα το στοιχείο αυτό.

39 Εξάλλου, το γεγονός ότι μια επιχείρηση δεν μετέσχε σε όλα τα στοιχεία που συνθέτουν τη σύμπραξη, ή ότι διαδραμάτισε ήσσονα ρόλο σ' εκείνες τις εκφάνσεις της συμπράξεως στις οποίες μετέσχε, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως και, ενδεχομένως, στο πλαίσιο της επιμετρήσεως του προστίμου. Εν προκειμένω, η απόφαση αναφέρει σε διάφορα σημεία της ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας στη σύμπραξη περιορίστηκε στην ιταλική αγορά, χωρίς ωστόσο να αμφισβητεί την αρχή της ενιαίας παραβάσεως. Ο ήσσονος σημασίας ρόλος που διαδραμάτισε η προσφεύγουσα ελήφθη δεόντως υπόψη κατά την επιμέτρηση του προστίμου, το οποίο μειώθηκε, ως εκ τούτου, κατά δύο τρίτα.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

40 Κατά πάγια νομολογία, μια επιχείρηση που έχει μετάσχει σε πολύμορφη παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού μέσω της δικής της συμπεριφοράς, η οποία εμπίπτει στις έννοιες της συμφωνίας ή της εναρμονισμένης πρακτικής με αντίθετο στον ανταγωνισμό σκοπό κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης και αποσκοπεί να συμβάλει στην πραγματοποίηση της παραβάσεως στο σύνολό της, μπορεί να ευθύνεται και για τη συμπεριφορά την οποία αναπτύσσουν άλλες επιχειρήσεις στο πλαίσιο της ίδιας παραβάσεως για όλη τη διάρκεια της συμμετοχής της στην εν λόγω παράβαση, όταν αποδεικνύεται ότι η εν λόγω επιχείρηση γνωρίζει την αντίθετη στον ανταγωνισμό συμπεριφορά των άλλων μετεχόντων ή ότι μπορεί ευλόγως να την προβλέψει και είναι διατεθειμένη ν' αποδεχθεί τον σχετικό κίνδυνο (απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Ιουλίου 1999, C-49/92/ P, Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, Συλλογή 1999, σ. I-4125, σκέψη 203).

41 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, με την απόφαση, η Επιτροπή προσάπτει στην προσφεύγουσα, αφενός, ότι μετέσχε σε σύμπραξη καλύπτουσα το σύνολο της κοινής αγοράς, όπως αυτή περιγράφεται στο άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως.

42 Αφετέρου, η Επιτροπή θεώρησε, στην εκατοστή εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως, ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας περιορίστηκε «στις ρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν στην αγορά της Ιταλίας» και ότι συμμετείχε τακτικά στις συναντήσεις με αντικείμενο την ιταλική αγορά καθώς και στην κατανομή των σχεδίων, έστω και αν μπορεί να θεωρήθηκε ως «ενοχλητικός παράγων» και δεν προσκλήθηκε σε όλες αυτές τις συναντήσεις. Η Επιτροπή, στο ίδιο σημείο, δέχθηκε ότι η προσφεύγουσα δεν γνώριζε την εκστρατεία για την εξουδετέρωση της Powerpipe.

43 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο διαμερισμός της ιταλικής αγοράς μέσω του καθορισμού ποσοστώσεων και της αναθέσεως των σχεδίων προκύπτει από τις ταυτόσημες δηλώσεις της ABB (απαντήσεις της ABB της 4ης Ιουνίου 1996 και της 13ης Αυγούστου 1996 στην αίτηση παροχής πληροφοριών της 13ης Μαρτίου 1996) και του κ. Molinari (παράρτημα 187 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), που επιβεβαιώνονται από τα πρακτικά της συναντήσεως της 12ης Μαΐου 1995 (παράρτημα 112 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων) καθώς και από τη μνεία των ποσοστώσεων για την ιταλική αγορά σε σημείωμα που επισυνάπτεται ως παράρτημα 64 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και από τον πίνακα σχετικά με την κατανομή των σχεδίων στην ιταλική αγορά που επισυνάπτεται ως παράρτημα 188 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα αναγνωρίζει ότι συμμετέσχε τουλάχιστον στις συναντήσεις της 12ης Απριλίου, της 12ης Μαΐου και της 9ης Ιουνίου 1995 καθώς και της 27ης Φεβρουαρίου 1996, πρέπει να συναχθεί ότι ορθώς η Επιτροπή κατέληξε στις αιτιάσεις που διατυπώνονται στις αιτιολογικές σκέψεις 85, 86 και 124 της αποφάσεως σχετικά με τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε συμφωνία για την ιταλική αγορά.

44 Πάντως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η προσφεύγουσα, μετέχοντας στη συμφωνία για την ιταλική αγορά, γνώριζε τις θίγουσες τον ανταγωνισμό δραστηριότητες που ανέπτυσσαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι λοιπές επιχειρήσεις, ή ότι μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει.

45 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η απλή ταυτότητα αντικειμένου μεταξύ μιας συμφωνίας στην οποία μετέσχε η επιχείρηση και μιας ολικής συμπράξεως δεν αρκεί προκειμένου να καταλογιστεί στην εν λόγω επιχείρηση συμμετοχή στην ολική σύμπραξη. Πράγματι, μόνον αν η επιχείρηση, όταν μετείχε στη συμφωνία αυτή, γνώριζε ότι όφειλε να γνωρίζει ότι, πράττοντάς το, εντασσόταν στην ολική σύμπραξη μπορεί η συμμετοχή της στην εν λόγω συμφωνία να αποτελέσει έκφανση της προσχωρήσεώς της στην ολική αυτή σύμπραξη.

46 Καταρχάς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν αμφισβητείται ότι η προσφεύγουσα, αντίθετα προς άλλες επιχειρήσεις που μετείχαν στη σύμπραξη για την ιταλική αγορά, δεν εκπροσωπείτο στο διευθυντήριο και δεν ασκούσε δραστηριότητα, στον τομέα της αστικής κεντρικής θερμάνσεως, σε άλλες αγορές πλην της ιταλικής. Επιπλέον, δεν αμφισβητείται επίσης ότι, στο πλαίσιο της ιταλικής συμπράξεως, οι λοιποί συμμετέχοντες δεν ενέπλεξαν την προσφεύγουσα σε όλες τις δραστηριότητές τους, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα δεν προσκαλείτο σε όλες τις συναντήσεις. Πρέπει, ιδίως, να παρατηρηθεί ότι η προσφεύγουσα δεν έλαβε μέρος στην πρώτη συνάντηση, στις 21 Μαρτίου 1995, κατά την οποία, σύμφωνα με τα όσα αναπτύσσει η Επιτροπή στην ογδοηκοστή πέμπτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως, ανατέθηκαν ήδη διάφορα μεγάλα σχέδια σε άλλες επιχειρήσεις που δρούσαν στην ιταλική αγορά. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην ανάθεση των σχεδίων στην ιταλική αγορά απλώς εφάρμοζαν ποσοστώσεις που είχαν χορηγηθεί από το διευθυντήριο δεν οδηγεί αναγκαστικά στο συμπέρασμα ότι η προσφεύγουσα ήταν ή όφειλε να είναι ενήμερη του ότι η ιταλική συμφωνία εντασσόταν σε μια πανευρωπαϊκή σύμπραξη.

47 Περαιτέρω, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Επιτροπή δεν επικαλέστηκε, όσον αφορά την προσφεύγουσα, κανένα στοιχείο ικανό να επιβεβαιώσει την υπόθεσή της ότι η προσφεύγουσα γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι η ιταλική συμφωνία εντασσόταν σε μια πανευρωπαϊκή σύμπραξη. Όσον αφορά το γεγονός ότι η προσφεύγουσα, κατά τον χρόνο που σχεδίαζε να ζητήσει να ενταχθεί στην EuHP, πληροφορήθηκε για τις θίγουσες των ανταγωνισμό δραστηριότητες που αναπτύσσονταν στο πλαίσιο της EuHP, είναι αδύνατον να συναχθεί από το γεγονός αυτό κάποια ένδειξη περί του ότι η προσφεύγουσα γνώριζε τη γενική σύμπραξη που περιγράφεται στο άρθρο 1 της αποφάσεως, ελλείψει συγκεκριμένων ενδείξεων σχετικά με το αντικείμενο των δραστηριοτήτων για τις οποίες ενημερώθηκε η προσφεύγουσα. Πράγματι, στο μέτρο που η μόνη υπόνοια της Επιτροπής σχετικά με την παράβαση των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού στο πλαίσιο της EuHP αφορούσε τη συνεργασία για τα

ποιοτικά πρότυπα, η πληροφορία αυτή είναι η μόνη την οποία θα μπορούσε να λάβει κατά τρόπο αξιόπιστο η προσφεύγουσα. Όμως, πρόκειται για ένα στοιχείο το οποίο η Επιτροπή δεν περιέλαβε, στο άρθρο 1 της αποφάσεως, μεταξύ των εκφάνσεων της συμπράξεως.

48 Εξάλλου, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Επιτροπή δεν επανέλαβε, στην απόφασή της, την αιτίαση που περιλαμβάνεται στη σελίδα 59 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και σύμφωνα με την οποία η προσφεύγουσα, όπως και η KE KELIT, γνώριζε ότι οι συσκέψεις της ομάδας επαφής για την εθνική αγορά της εντάσσονταν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, αιτίαση η οποία, ωστόσο, επαναλήφθηκε, στην εκατοστή εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως, όσον αφορά την KE KELIT.

49 Τέλος, ουδόλως προκύπτει από τις προμνησθείσες δηλώσεις της ABB και τη δήλωση του κ. Molinari της 20ής Φεβρουαρίου 1997 ή από τα προμνησθέντα έγγραφα που περιέχονται στα παραρτήματα 64, 112 και 188 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων ότι η προσφεύγουσα, συμμετέχοντας στην ανάθεση σχεδίων στην ιταλική αγορά, γνώριζε ότι η συνεργασία αυτή αποτελούσε μέρος συμπράξεως υπερβαίνουσας τα όρια της ιταλικής αγοράς. Συναφώς, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η μόνη αναφορά, στα πρακτικά της συναντήσεως της 12ης Μαΐου 1995, στο γεγονός ότι ο κ. Molinari της Pan-Isovit πληροφόρησε τις άλλες επιχειρήσεις ότι ο διευθυντής πωλήσεων της Pan-Isovit στη Γερμανία είχε οριστεί «συντονιστής της ιταλικής αγοράς» (παράρτημα 112 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων) δεν αποδεικνύει την ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ της συμμετοχής στην ιταλική συμφωνία και της υπάρξεως ευρύτερης συμπράξεως. Πράγματι, ανεξάρτητα απο το αν η Pan-Isovit διαδραμάτισε ρόλο συντονιστή της συμπράξεως στην ιταλική αγορά, αρκεί η παρατήρηση ότι, στα πρακτικά αυτά, δεν περιέχεται καμία αναφορά ούτε σε συνεργασία μεταξύ ανταγωνιστών στην ευρωπαϊκή αγορά ούτε σε συνεργασία σε άλλες εθνικές αγορές.

50 Είναι προφανές ότι η καθής δεν μπορεί να αντλήσει επιχείρημα, προκειμένου να αποδείξει τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στην ευρωπαϊκή σύμπραξη, από το γεγονός ότι η προσφεύγουσα ουδέποτε αποστασιοποιήθηκε όσον αφορά την εφαρμογή ποσοστώσεων στην ιταλική αγορά.

51 Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν συγκέντρωσε επαρκώς ακριβή και συγκλίνοντα αποδεικτικά στοιχεία ώστε να θεμελιώσει τη σταθερή πεποίθηση ότι η προσφεύγουσα γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι, συμμετέχοντας στη συμφωνία για την ιταλική αγορά, εντασσόταν στην ευρωπαϊκή σύμπραξη.

52 Κατά συνέπεια, η απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στο μέτρο που προσάπτεται στην προσφεύγουσα, πλην της συμμετοχής της στη συμφωνία για την ιταλική αγορά, και ότι μετέσχε στη σύμπραξη που κάλυπτε το σύνολο της κοινής αγοράς.

53 έως 60 [...]

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από παραβίαση γενικών αρχών και σφάλματα εκτιμήσεως κατά την επιμέτρηση του προστίμου

Επί της παραβιάσεως των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

61 Η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η Επιτροπή υπερέβη τα όρια της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει, επιβάλλοντας πρόστιμο δυσανάλογο σε σχέση προς το μέγεθος της προσφεύγουσας και τον ρόλο που διαδραμάτισε η τελευταία στο πλαίσιο της συμπράξεως.

62 Καταρχάς, η Επιτροπή κακώς θεώρησε ότι η προσφεύγουσα μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνη για τη γενική σύμπραξη, καίτοι δεν μετέσχε σε όλες τις περιοριστικές του ανταγωνισμού πρακτικές πλην εκείνων του συστήματος ποσοστώσεων στην ιταλική αγορά ούτε τις γνώριζε. Ακόμα και αν είναι αληθές ότι η Επιτροπή μείωσε κατά τα δύο τρίτα το πρόστιμο της προσφεύγουσας, λαμβάνοντας υπόψη τον ήσσονα ρόλο της καθώς και το ότι η συμμετοχή της περιορίστηκε στην εθνική αγορά, αφετηρία του συλλογισμού της Επιτροπής ήταν ωστόσο η συμμετοχή στη γενική σύμπραξη.

63 Περαιτέρω, η προσφεύγουσα αμφισβητεί τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή καθόρισε, τόσο για την ίδια όσο και για τις KWH, Brugg και KE KELIT, το σημείο εκκινήσεως σε ένα εκατομμύριο ECU για τον υπολογισμό του ύψους του προστίμου (στο εξής: σημείο εκκινήσεως), λόγω της ήσσονος σχετικά θέσεως των τεσσάρων αυτών επιχειρήσεων στην αγορά της αστικής κεντρικής θερμάνσεως. Η Επιτροπή δεν μπορούσε να εξομοιώσει την προσφεύγουσα προς την KWH, την Brugg και την KE KELIT χωρίς να εξετάσει αν η επίπτωση του σημείου εκκινήσεως, από πλευράς κύκλου εργασιών, ήταν ανάλογη. Η προσφεύγουσα αμφισβητεί τη μέθοδο που συνίσταται στον καθορισμό του σημείου εκκινήσεως σε ένα απόλυτο ποσό αντί σε ποσοστά του κύκλου εργασιών. Εξάλλου, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη της το γεγονός ότι ο κύκλος εργασιών τον οποίο η προσφεύγουσα είχε πραγματοποιήσει με τα επίδικα προϊόντα ήταν σχετικά μικρός σε σχέση προς τον κύκλο εργασιών που προέκυπτε από το σύνολο των πωλήσεών της.

64 Επιπλέον, η Επιτροπή στηρίχθηκε στον κύκλο εργασιών της προσφεύγουσας που αφορούσε το σύνολο των προμονωμένων σωλήνων, ενώ η έρευνα αφορά αποκλειστικά τους προμονωμένους σωλήνες αστικής κεντρικής θερμάνσεως, εξαιρουμένων των ευκάμπτων σωλήνων. Επί των κρισίμων προϊόντων, ο κύκλος εργασιών της ήταν περίπου το 60 % του συνολικού κύκλου εργασιών των προμονωμένων σωλήνων τον οποίο έλαβε υπόψη της η Επιτροπή. Ομοίως, το σημείο εκκινήσεως και το τελικό πρόστιμο αντιπροσώπευαν, αντιστοίχως, περίπου το 50 % και το 18 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποίησε το 1997 στην αγορά των προμονωμένων σωλήνων.

65 Συναφώς, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η Επιτροπή πάντοτε επιδίωκε, εφαρμόζοντας το άρθρο 15 του κανονισμού 17, να περιορίζει το τελικό ποσό στο 10 % του

κύκλου εργασιών που έχει πραγματοποιηθεί στην αγορά που αφορά η παράβαση. Το πρόστιμο υπερέβαινε το όριο του 10 % του κύκλου εργασιών του εν λόγω προϊόντος μόνον στην περίπτωση που δεν θα είχε άλλως το αποτρεπτικό αποτέλεσμα που επιθυμούσε η Επιτροπή. Η Επιτροπή επιβεβαίωσε, και με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, ότι, υπολογίζοντας το πρόστιμο που θα επέβαλλε σε κάθε επιχείρηση, θα ελάμβανε υπόψη τον κύκλο εργασιών στον τομέα της αστικής κεντρικής θερμάνσεως και, «ενδεχομένως, τον συνολικό κύκλο εργασιών προκειμένου να ληφθεί υπόψη το μέγεθος και η οικονομική ισχύς κάθε επιχειρήσεως και να επιτευχθεί το απαραίτητο αποτρεπτικό αποτέλεσμα». Ομοίως, το αρμόδιο επί θεμάτων ανταγωνισμού μέλος της Επιτροπής δήλωσε, στο ανακοινωθέν Τύπου που συνόδευε την έκδοση της αποφάσεως, όσον αφορά «τους μεγάλους βιομηχανικούς ομίλους που μετέχουν σε μυστικά καρτέλ», ότι οι όμιλοι αυτοί «δεν μπορούν να προσδοκούν ότι τα πρόστιμα θα περιοριστούν στο 10 % του κύκλου εργασιών τους στον επίμαχο τομέα».

66 Αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, η μείωση του προστίμου κατά δύο τρίτα, κατ' εφαρμογήν των κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ (ΕΕ C 9, σ. 3) (στο εξής: νέες κατευθυντήριες γραμμές ή κατευθυντήριες γραμμές), λόγω της αναγνωρίσεως, ως ελαφρυντικής περιστάσεως, του περιθωριακού ρόλου τον οποίο διαδραμάτισε η προσφεύγουσα στην παράβαση, είναι ανεπαρκής. Αντιθέτως, η Επιτροπή, αφού καθόρισε το πρόστιμο ακολουθώντας τα κριτήρια που αναφέρονται στα σημεία 1 έως 4 των κατευθυντηρίων γραμμών και λαμβανομένου υπόψη του περιθωριακού ρόλου που διαδραμάτισαν ορισμένες επιχειρήσεις σε σχέση με άλλες, όφειλε ακόμα να εξετάσει κατά πόσον τα κριτήρια αυτά συμβιβάζονταν με τον κύκλο εργασιών καθεμιάς από τις επιχειρήσεις αυτές. Έτσι, η Επιτροπή θα μείωνε το πρόστιμο που έπρεπε να επιβληθεί σε ορισμένες επιχειρήσεις, αφού θα διαπίστωνε ότι το καθορισθέν πρόστιμο υπερέβαινε το ανώτατο όριο του 10 % των κύκλου εργασιών τους, ούτως ώστε να μην υπάρχει υπέρβαση του εν λόγω ορίου. Ωστόσο, η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει υπόψη της το γεγονός ότι το πρόστιμο που καθορίστηκε για την προσφεύγουσα υπερέβαινε κατά πολύ το όριο του 10 % του κύκλου εργασιών της στην οικεία αγορά. Δυνάμει του σημείου 5, στοιχείο β', των κατευθυντηρίων γραμμών, η αναπροσαρμογή αυτή μπορούσε να γίνει ανεξαρτήτως της εκτιμήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως και, συνεπώς, μετά από αυτήν.

67 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ακόμα, με το υπόμνημα απαντήσεως, ότι ακόμα και αν γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή δεν έχει υποχρέωση να λαμβάνει υπόψη τη σχέση μεταξύ του συνολικού κύκλου εργασιών και του κύκλου εργασιών που αφορά τα

επίμαχα προϊόντα, αυτό δεν αναιρεί την αρχή σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή υποχρεούται να εξηγεί επακριβώς τους λόγους που την οδηγούν, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, να αποστεί από την πρακτική της λήψεως υπόψη του κύκλου εργασιών στην επίμαχη αγορά. Εν προκειμένω, η συλλογιστική που ακολουθήθηκε όσον αφορά την ABB, δηλαδή το ότι η Επιτροπή, προκειμένου να εξασφαλίσει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα του προστίμου, δεν μπορούσε να περιοριστεί στον κύκλο εργασιών που είχε πραγματοποιήσει η επιχείρηση στην επίμαχη αγορά, δεν μπορεί να ισχύσει στην περίπτωση ενός μικρού παραγωγού όπως η προσφεύγουσα, που διαδραμάτισε περιθωριακό ρόλο στο πλαίσιο της συμπράξεως.

68 Περαιτέρω, η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι έλαβε υπόψη της το ίδιο σημείο εκκινήσεως τόσο έναντι της ίδιας όσο και έναντι των Brugg, KE KELIT και KWH, στηριζόμενη στη διαπίστωση ότι «αυτές οι τέσσερις επιχειρήσεις είναι σχετικά μικρές από άποψη θέσης στην αγορά σωλήνων κεντρικής θέρμανσης». Η Επιτροπή παρέλειψε έτσι να διαφοροποιήσει την ευθύνη της προσφεύγουσας από εκείνη των τριών άλλων επιχειρήσεων και παραβίασε, συνεπώς, την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.

69 Συγκεκριμένα, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Brugg ασκούσε δραστηριότητα κυρίως στη γερμανική αγορά, η οποία αντιπροσώπευε, την εποχή εκείνη, το 40 % της ευρωπαϊκής αγοράς, ενώ η ιταλική αγορά, στην οποία ανέπτυσσε δραστηριότητα η προσφεύγουσα, δεν αντιπροσώπευε παρά το 6,65 % της ευρωπαϊκής αγοράς. Ακόμα και αν υποτεθεί ότι η προσφεύγουσα κατείχε το 10 % της ιταλικής αγοράς, το μερίδιό της θα αντιστοιχούσε στο 0,65 % της ευρωπαϊκής αγοράς, ενώ η Brugg και η KWH μπορούσαν να υπολογίζουν σε μερίδιο 2 % της ευρωπαϊκής αγοράς. Κατά συνέπεια, η επιρροή την οποία μπορούσε να ασκήσει η προσφεύγουσα στην ευρωπαϊκή αγορά δεν ήταν συγκρίσιμη με εκείνη που μπορούσαν να ασκήσουν επιχειρήσεις του μεγέθους των Brugg και KWH. Από πλευράς διάρκειας της παραβάσεως, τέλος, η θέση της προσφεύγουσας διακρίνεται από εκείνη της KE KELIT.

70 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή όφειλε, κατά τον καθορισμό του σημείου εκκινήσεως, να λάβει υπόψη τη θέση της στην αγορά, τη δυνατότητα σοβαρού επηρεασμού του ανταγωνισμού και τη διάρκεια της παραβάσεώς της. Η Επιτροπή δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι έλαβε υπόψη της τις διαφορές που υφίστανται μεταξύ των θέσεων των τεσσάρων προμνησθεισών επιχειρήσεων στην αγορά επειδή απλώς έλαβε υπόψη της τη διαφορετική διάρκεια της συμμετοχής τους στην παράβαση.

71 Η καθής υποστηρίζει, καταρχάς, ότι, έστω και αν καταλόγισε στην προσφεύγουσα την ευθύνη της γενικής συμπράξεως, θεώρησε πάντοτε ότι η ενεργός συμμετοχή της προσφεύγουσας περιοριζόταν στην ιταλική αγορά και είχε περιορισμένη διάρκεια και, για τους λόγους αυτούς, μείωσε το πρόστιμό της κατά δύο τρίτα.

72 Όσον αφορά το επιχείρημα ότι το ίδιο σημείο εκκινήσεως καθορίστηκε για τις επιχειρήσεις της τέταρτης κατηγορίας χωρίς να εξεταστεί αν αυτό το σημείο εκκινήσεως θα μπορούσε να είναι ανάλογο του κύκλου εργασιών τους, η Επιτροπή παρατηρεί ότι το πρόστιμο υπολογίστηκε σύμφωνα με τη μέθοδο που περιγράφεται στις κατευθυντήριες γραμμές. Κατά τη νέα αυτή μέθοδο, τα πρόστιμα δεν αντιπροσωπεύουν ένα ποσοστό του συνολικού κύκλου εργασιών των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, αλλά υπολογίζονται με βάση ένα απόλυτο ποσό, το οποίο επιλέγεται σε συνάρτηση με την όλη σοβαρότητα της παραβάσεως. Η Επιτροπή έλαβε δεόντως υπόψη το μέγεθος των εμπλεκομένων επιχειρήσεων στην αγορά σε σχέση προς το μέγεθος της ABB, κατατάσσοντας τις επιχειρήσεις σε τέσσερις κατηγορίες. Επιβάλλοντας ένα σημείο εκκινήσεως ενός εκατομμυρίου ECU για όλες τις επιχειρήσεις της τέταρτης κατηγορίας, το οποίο έπρεπε να σταθμιστεί στη συνέχεια αναλόγως της διάρκειας της συμμετοχής τους, η Επιτροπή επέβαλε σε όλες τις επιχειρήσεις την ίδια οικονομική επιβάρυνση. Διαφορετική επιβάρυνση κάθε επιχειρήσεως θα μπορούσε να υπάρξει μόνο στην περίπτωση που η εφαρμογή του ποσού αυτού θα έθετε σε κίνδυνο την επιβίωση μιας εξ αυτών, πράγμα, εν πάση περιπτώσει, απίθανο ενόψει του ανωτάτου ορίου που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

73 Περαιτέρω, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι δεν έχει νομική υποχρέωση να λαμβάνει υπόψη τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων στην επίμαχη αγορά προκειμένου να καθορίσει το ύψος του προστίμου. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή οφείλει να λαμβάνει υπόψη της μιας σειρά παραγόντων μεταξύ των οποίων μπορεί να περιλάβει και τον συνολικό κύκλο εργασιών ή το τμήμα εκείνο του κύκλου εργασιών που αφορά τον τομέα των προϊόντων στον οποίο διεπράχθη η παράβαση. Ο κύκλος εργασιών μιας επιχειρήσεως δεν συνδέεται αναγκαστικά με τον ρόλο που διαδραμάτισε η επιχείρηση στην παράβαση και με τα τυχόν πλεονεκτήματα που αποκόμισε από αυτήν.

74 Ομοίως, η μέθοδος υπολογισμού που μνημονεύεται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, καίτοι αναφέρει ρητώς ότι είναι δυνατόν να ληφθεί υπόψη ο κύκλος εργασιών

στην επίμαχη αγορά, δεν αναφέρει ότι πρόκειται για το μοναδικό κριτήριο αναφοράς της Επιτροπής. Εξάλλου, στις παρατηρήσεις της επί της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, η προσφεύγουσα δεν διατύπωσε καμία σκέψη σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή σχεδίαζε να υπολογίσει τα πρόστιμα.

75 Όσον αφορά το όριο του 10 % του κύκλου εργασιών, το οποίο επιβάλλει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, το όριο αυτό εφαρμόζεται επί του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχειρήσεως και όχι επί του κύκλου εργασιών στον τομέα στον οποίο διεπράχθη η παράβαση. Αντίθετα προς τις περιπτώσεις των άλλων επιχειρήσεων, όπου το τελικό ποσό του προστίμου μειώθηκε λόγω του ότι, άλλως, το πρόστιμο θα υπερέβαινε το ανώτατο όριο του 10 % του συνολικού κύκλου εργασιών τους, το τελικό πρόστιμο που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα, το οποίο ανήλθε σε 400 000 ECU, σαφώς υπολειπόταν του ανωτάτου αυτού ορίου.

76 Όσον αφορά το επιχείρημα ότι η Επιτροπή οφείλει να εξηγεί τους λόγους οι οποίοι, σε συγκεκριμένη περίπτωση, την οδηγούν να αποστεί από την πρακτική να λαμβάνεται υπόψη ο κύκλος εργασιών στην επίμαχη αγορά, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το επιχείρημα αυτό προβλήθηκε για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως και πρέπει, ως εκ τούτου, να κριθεί απαράδεκτο. Εν πάση περιπτώσει, ακόμα και αν το Πρωτοδικείο εξετάσει το επιχείρημα αυτό, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν υφίσταται στην πραγματικότητα καμία σχετική πρακτική της Επιτροπής. Μολονότι η Επιτροπή έλαβε ενδεχομένως υπόψη της, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, ως σημείο εκκινήσεως για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων το κύκλο εργασιών που είχε πραγματοποιηθεί στην αγορά στην οποία είχε διαπραχθεί η παράβαση, αυτό δεν ήταν το μοναδικό κριτήριο που χρησιμοποίησε και, συνεπώς, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπήρχε μια τέτοια πρακτική.

77 Περαιτέρω, η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να διαφοροποιήσει το σημείο εκκινήσεως για τις επιχειρήσεις της τέταρτης κατηγορίας αναλόγως του μεγέθους τους ή της διαφορετικής θέσεώς τους στην αγορά. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές, η Επιτροπή μπορεί, κατά τον καθορισμό του σημείου εκκινήσεως όσον αφορά τις επιχειρήσεις ορισμένης κατηγορίας, να εφαρμόσει κάποια κλιμάκωση στο εσωτερικό της κατηγορίας αυτής σε περίπτωση κατά την οποία υφίστανται σημαντικές διαφορές από πλευράς μεγέθους των εμπλεκομένων επιχειρήσεων. Ωστόσο, εν προκειμένω, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι επιχειρήσεις που ανήκουν στην τέταρτη κατηγορία εμφανίζουν διαφορές μεγέθους τέτοιες ώστε να δικαιολογείται νέα στάθμιση του προστίμου.

78 Όσον αφορά τη διάρκεια της παραβάσεως, η Επιτροπή προσάρμοσε το σημείο εκκινήσεως του προστίμου επιβάλλοντας προσαύξηση για τις Brugg και KE KELIT, στο μέτρο που η συμμετοχή της πρώτης στην παράβαση διήρκεσε 20 μήνες και εκείνη της δεύτερης 15 μήνες.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

79 Πρέπει, καταρχάς, να παρατηρηθεί ότι, στην υπό κρίση περίπτωση, η Επιτροπή έκρινε ότι επρόκειτο για πολύ σοβαρή παράβαση, για την οποία επιβάλλεται κανονικά πρόστιμο 20 εκατομμυρίων ECU (εκατοστή εξηκοστή πέμπτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως). Σύμφωνα με την εκατοστή εξηκοστή έκτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως, η Επιτροπή διαφοροποίησε στη συνέχεια το ποσό αυτό λαμβάνοντας υπόψη την πραγματική οικονομική δυνατότητα των παραβατών να προξενήσουν σημαντική βλάβη στον ανταγωνισμό καθώς και για να εξασφαλιστεί επαρκώς αποτρεπτικό αποτέλεσμα στο πρόστιμο.

80 Από την εκατοστή ογδοηκοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή, για να καθορίσει ένα σημείο εκκινήσεως για τον υπολογισμό του ύψους του προστίμου, έλαβε υπόψη της, τόσο για το πρόστιμο που επρόκειτο να επιβάλει στην προσφεύγουσα όσο και για τα πρόστιμα που επρόκειτο να επιβάλει στις Brugg, KE KELIT και KWH, ότι η θέση των επιχειρήσεων αυτών στην αγορά των σωλήνων αστικής κεντρικής θερμάνσεως είναι σχετικά λιγότερο σημαντική από εκείνη των λοιπών συμμετεχόντων, ότι η συμμετοχή τους πρέπει να χαρακτηρισθεί ως συνέργεια σε πολύ σοβαρή παράβαση του άρθρου 85, αλλά ότι το ύψος των προστίμων τους θα πρέπει να σταθμιστεί αναλόγως των συνεπειών που προέκυψαν ειδικά από τη συμπεριφορά τους και του μεγέθους τους σε σύγκριση προς το μέγεθος της ABB. Η Επιτροπή επέλεξε σημείο εκκινήσεως ενός εκατομμυρίου ECU αναφέροντας ότι, για τις τέσσερις αυτές επιχειρήσεις, λόγω της βαρύτητας της παραβάσεως το προσαρμοσμένο κατά τα ανωτέρω σημείο εκκινήσεως δεν μπορεί να υπολείπεται του ποσού αυτού.

81 Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, εφόσον η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η προσφεύγουσα μετέσχε σε σύμπραξη καλύπτουσα το σύνολο της κοινής αγοράς και,

κατά συνέπεια, δεν μπορούσε να της καταλογίσει ευθύνη παρά για τη συμμετοχή της στη συμφωνία για την ιταλική αγορά, η Επιτροπή δεν έχει δικαίωμα να επιβάλει στην προσφεύγουσα πρόστιμο υπολογιζόμενο βάσει της συμμετοχής στη σοβαρότατη παράβαση την οποία συνιστά η σύμπραξη αυτή.

82 Κατά συνέπεια, η απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στο μέτρο που επιβάλλει στην προσφεύγουσα πρόστιμο το ύψος του οποίου υπολογίστηκε βάσει συμμετοχής στη σύμπραξη που κάλυπτε το σύνολο της κοινής αγοράς.

83 Πάντως, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η Επιτροπή όφειλε να υπολογίσει το ποσό του προστίμου της με βάση ένα ποσοστό του κύκλου εργασιών της στο επίμαχο προϊόν.

84 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται, όταν καθορίζει το ύψος των προστίμων αναλόγως της σοβαρότητας και της διάρκειας της συγκεκριμένης παραβάσεως, να πραγματοποιεί τον υπολογισμό του προστίμου με βάση ποσά στηριζόμενα στον κύκλο εργασιών των εμπλεκομένων επιχειρήσεων, ούτε να εξασφαλίζει, σε περίπτωση που επιβάλλονται πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις εμπλεκόμενες στην ίδια παράβαση, ότι τα τελικά ποσά των προστίμων στα οποία θα καταλήξει ο υπολογισμός της για τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις θα αντικατοπτρίζουν οιαδήποτε μεταξύ τους διαφορά ως προς τον συνολικό κύκλο εργασιών τους ή ως προς τον κύκλο εργασιών τους στην αγορά του επίμαχου προϊόντος.

85 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί η πάγια νομολογία σύμφωνα με την οποία η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να καθορίζεται βάσει διαφόρων στοιχείων, όπως είναι, μεταξύ άλλων, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το όλο πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, τούτο δε χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει υποχρεωτικά να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη του Δικαστηρίου της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54· απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψη 33· απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-295/94, Buchmann κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-813, σκέψη 163).

86 Μεταξύ των στοιχείων εκτιμήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως μπορούν, κατά περίπτωση, να περιλαμβάνονται ο όγκος και η αξία των προϊόντων που αποτελούν αντικείμενο της παραβάσεως, καθώς και το μέγεθος και η οικονομική ισχύς της επιχειρήσεως και, συνεπώς, η επιρροή που μπορεί η τελευταία να ασκήσει επί της αγοράς. Επομένως, είναι, αφενός, θεμιτό να λαμβάνεται υπόψη για την επιμέτρηση του προστίμου τόσον ο συνολικός κύκλος εργασιών της επιχειρήσεως, που αποτελεί ένδειξη, έστω και κατά προσέγγιση και ατελή, περί του μεγέθους και της οικονομικής ισχύος της, όσο και το μερίδιο του κύκλου εργασιών που προέρχεται από τα προϊόντα που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως και που, συνεπώς, μπορεί να παράσχει ένδειξη για την έκτασή της. Αφετέρου, έπεται ότι δεν πρέπει να αποδίδεται ούτε στον ένα ούτε στον άλλο από τους αριθμούς αυτούς δυσανάλογη σημασία σε σχέση προς τα λοιπά στοιχεία εκτιμήσεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψεις 120 και 121· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Ιουλίου 1994, Τ-77/92, Parker Pen κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-549, σκέψη 94, και της 14ης Μαΐου 1998, Τ-327/94, SCA Holding κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1373, σκέψη 176).

87 Πράγματι, από τη νομολογία προκύπτει ότι η Επιτροπή δικαιούται να υπολογίζει το πρόστιμο ανάλογα με τη σοβαρότητα της παραβάσεως και χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους διαφόρους κύκλους εργασιών των εμπλεκομένων επιχειρήσεων. Ο κοινοτικός δικαστής έχει κρίνει θεμιτή τη μέθοδο υπολογισμού κατά την οποία η Επιτροπή καθορίζει καταρχάς το συνολικό ποσό των προστίμων που πρέπει να επιβληθούν και, στη συνέχεια, κατανέμει το συνολικό αυτό ποσό μεταξύ των εμπλεκομένων επιχειρήσεων, αναλόγως των δραστηριοτήτων τους στον επίμαχο τομέα (απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Νοεμβρίου 1983, 96/82 έως 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 και 110/82, IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3369, σκέψεις 48 έως 53) ή αναλόγως του βαθμού συμμετοχής τους, του ρόλου τους στη σύμπραξη και της σπουδαιότητας εκάστης στην αγορά, υπολογιζομένης βάσει του μέσου μεριδίου αγοράς κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς.

88 Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να υπολογίζει το ύψος του προστίμου που πρέπει να επιβληθεί σε ορισμένη επιχείρηση βάσει του κύκλου εργασιών της στο επίμαχο προϊόν, δεν μπορεί να της προσαφθεί, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την προσφεύγουσα, ότι δεν ανέφερε τους λόγους για τους οποίους δεν χρησιμοποίησε το στοιχείο αυτό κατά τον υπολογισμό του επιβλητέου σ' αυτήν προστίμου.

89 Εξάλλου, η Επιτροπή δεν ανήγγειλε, με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, ότι θα στήριζε τον υπολογισμό του προστίμου που επρόκειτο να επιβάλει στην προσφεύγουσα μόνο στον κύκλο εργασιών που αφορούσε το επίμαχο προϊόν. Πράγματι, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η Επιτροπή μνημόνευσε τον κύκλο εργασιών στον τομέα της αστικής κεντρικής θερμάνσεως, τόσο όσον αφορά την προσφεύγουσα όσο και όσον αφορά τις άλλες εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, ως ένα μεταξύ διαφόρων στοιχείων τα οποία θα ελάμβανε υπόψη προς καθορισμό του ύψους του προστίμου που θα επέβαλλε στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, ήτοι, μεταξύ άλλων, τον ρόλο που διαδραμάτισε καθεμία επιχείρηση στις πρακτικές που είχαν ως αντικείμενο τη βλάβη του ανταγωνισμού, όλες τις ουσιώδεις διαφορές όσον αφορά τη διάρκεια της συμμετοχής τους, το βάρος τους στη βιομηχανία της αστικής κεντρικής θερμάνσεως, ενδεχομένως τον συνολικό κύκλο εργασιών τους, προκειμένου να λάβει υπόψη το μέγεθος και την οικονομική ισχύ της συγκεκριμένης επιχειρήσεως και για να εξασφαλίσει ότι το πρόστιμο θα έχει αποτρεπτικό χαρακτήρα, και, τέλος, όλες τις ελαφρυντικές περιστάσεις.

90 Πρέπει να τονιστεί ακόμα ότι η Επιτροπή, υιοθετώντας τη μέθοδο υπολογισμού που περιγράφεται στις κατευθυντήριες γραμμές, δεν παραιτήθηκε από τη δυνατότητα να λαμβάνει δεόντως υπόψη τον κύκλο εργασιών που αφορά την επίμαχη αγορά.

91 Επιπλέον, η προσφεύγουσα κακώς υποστηρίζει ότι η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη της τον κύκλο εργασιών της στην οικεία αγορά κατά την εφαρμογή του ορίου του 10 % του κύκλου εργασιών το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, ο κύκλος εργασιών τον οποίο αφορά το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 αναφέρεται στον συνολικό κύκλο εργασιών της οικείας επιχειρήσεως, ο οποίος είναι ο μόνος που μπορεί να αποτελέσει κατά προσέγγιση ένδειξη για τη σημασία και την επιρροή της επιχειρήσεως στην αγορά (προμνησθείσα απόφαση Musique diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 119· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-144/89, Cockerill-Sambre κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-947, σκέψη 98, και της 7ης Ιουλίου 1994, T-43/92, Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-441, σκέψη 160). Εφόσον τηρείται το ανώτατο όριο που ορίζει η ως άνω διάταξη του κανονισμού 17, η Επιτροπή μπορεί να καθορίσει το ύψος του προστίμου με βάση τον κύκλο εργασιών της επιλογής της, από πλευράς της γεωγραφικής εκτάσεως και των προϊόντων που αφορά ο κύκλος εργασιών.

92 Στο πλαίσιο αυτό, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεστεί το ότι, κατά τη γνώμη της, για ορισμένες επιχειρήσεις, το σημείο εκκινήσεως που επέλεξε η Επιτροπή

κατέληξε σε πρόστιμα τα οποία έπρεπε να μειωθούν, ούτως ώστε να ληφθεί υπόψη το όριο του 10 % του κύκλου εργασιών το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 15, του κανονισμού 17, ενώ, για την προσφεύγουσα, δεν χρειάστηκε να γίνει τέτοια μείωση. Πράγματι, αυτή η διαφορά μεταχειρίσεως είναι η άμεση συνέπεια του επιβαλλομένου από τον κανονισμό 17 ανωτάτου ορίου όσον αφορά το ύψος των προστίμων, η νομιμότητα του οποίου δεν αμφισβητήθηκε και το οποίο, προφανώς, δεν εφαρμόζεται παρά μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες το ύψος του προστίμου που σχεδιάζεται να επιβληθεί υπερβαίνει το 10 % του κύκλου εργασιών της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως.

93 Έστω και αν η Επιτροπή έσφαλε θεωρώντας ότι η προσφεύγουσα μετέσχε στη σύμπραξη που κάλυπτε το σύνολο της κοινής αγοράς, απέδειξε, ωστόσο, προσηκόντως τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στη συμφωνία για την ιταλική αγορά.

94 Ενόψει του περιορισμένου ρόλου της προσφεύγουσας στο πλαίσιο της ιταλικής συμφωνίας και του σχετικά περιορισμένου μεγέθους της ιταλικής αγοράς, το Πρωτοδικείο, αποφαινόμενο στα πλαίσια της πλήρους δικαιοδοσίας του κατά την έννοια των άρθρων 172 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 229 ΕΚ) και 17 του κανονισμού 17, έκρινε δικαιολογημένο να καθορίσει, ενόψει της σοβαρότητας της παραβάσεως, το σημείο εκκινήσεως για τον υπολογισμό του ύψους του προστίμου που επρόκειτο να επιβάλει στην προσφεύγουσα, εκφραζόμενο σε ευρώ κατ' εφαρμογήν του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 1103/97 του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 1997, σχετικά με ορισμένες διατάξεις που αφορούν την εισαγωγή του ευρώ (ΕΕ L 162, σ. 1), σε 300 000 ευρώ.

95 Όσον αφορά τη διάρκεια της παραβάσεως, άλλον παράγοντα που έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου, αρκεί η διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί τον εκ μέρους της Επιτροπής προσδιορισμό του χρονικού διαστήματος κατά το οποίο μετέσχε στις θίγουσες των ανταγωνισμό δραστηριότητες, ο οποίος δεν οδήγησε σε καμία προσαύξηση του σημείου εκκινήσεώς της. Συνεπώς, το βασικό ποσό του προστίμου που πρέπει να επιβληθεί στην προσφεύγουσα πρέπει να καθοριστεί σε 300 000 ευρώ.

Επί της εσφαλμένης εκτιμήσεως των επιβαρυντικών περιστάσεων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

96 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, προσαυξάνοντας κατά 20 % το βασικό ποσό του προστίμου της λόγω της συνεχίσεως της παραβάσεως επί εννέα μήνες μετά τη διενέργεια των ελέγχων, οι οποίοι πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο του 1995, δεν έλαβε υπόψη της ότι, εφόσον κανένας έλεγχος δεν πραγματοποιήθηκε στην έδρα της προσφεύγουσας, η τελευταία δεν ενημερώθηκε, τον Ιούνιο του 1995, για την έρευνα της Επιτροπής. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι μόλις τον Ιούλιο του 1996, όταν της απεστάλη η πρώτη αίτηση παροχής πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17, πληροφορήθηκε για την κατάσταση, ήτοι σε χρόνο κατά τον οποίο η παράβαση είχε ήδη παύσει.

97 Το συμπέρασμα αυτό δεν ανατρέπεται από το χωρίο του παραρτήματος 187 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων σύμφωνα με το οποίο, κατά τη συνάντηση της 9ης Ιουνίου 1995, ορίστηκε νέα συνάντηση για τις 5 Ιουλίου, συνάντηση η οποία δεν πραγματοποιήθηκε λόγω της επεμβάσεως της Επιτροπής. Δεδομένου ότι πρόκειται για δήλωση ενός πρώην υπαλλήλου της Pan-Isovit και όχι για δήλωση της προσφεύγουσας, δεν μπορεί να συναχθεί από τη φράση αυτή, η οποία δεν επιβεβαιώνεται από άλλα στοιχεία ή ενδείξεις, ότι η προσφεύγουσα πληροφορήθηκε για την κίνηση της διαδικασίας.

98 Εξάλλου, αν ο λόγος για τον οποίο ματαιώθηκε η συνάντηση της 5ης Ιουλίου 1995 συνίσταται στην επέμβαση της Επιτροπής, από κανένα έγγραφο της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι η δικαιολογία αυτή ανακοινώθηκε στην προσφεύγουσα. Συγκεκριμένα, θα ήταν πιο εύλογο να θεωρηθεί ότι οι επιχειρήσεις που είχαν εμπλακεί περισσότερο θέλησαν να αποκρύψουν από την προσφεύγουσα πραγματικά περιστατικά που δεν την αφορούσαν άμεσα, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα, καθόσον δεν ήταν μέλος του διευθυντηρίου, δεν κλήθηκε ούτε σε όλες τις συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ιταλία μετά τις 12 Απριλίου 1995 και ουδέποτε ενημερώθηκε για ό,τι συνέβαινε.

99 Εφαρμόζοντας σε όλους τους «παραγωγούς» αδιακρίτως την προσαύξηση του 20 %, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως ή, τουλάχιστον, παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως, δεδομένου ότι όφειλε να εξηγήσει γιατί θεώρησε ότι όλοι οι «παραγωγοί» ήταν απολύτως ενήμεροι της επεμβάσεως της Επιτροπής.

100 Η καθής παρατηρεί ότι τίποτε δεν την εμπόδιζε να θεωρήσει τη συνέχιση της παραβάσεως ως επιβαρυντική περίσταση. Το μόνο στοιχείο που έχει σημασία, εκτός του ότι η παράβαση διήρκεσε επί αρκετούς μήνες, είναι το ότι οι επιχειρήσεις δεν έθεσαν πάραυτα τέρμα στην παράβαση μόλις η Επιτροπή πραγματοποίησε τους ελέγχους της, ήτοι μετά τις 29 Ιουνίου 1995.

101 Κατά την καθής, ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι δεν έλαβε γνώση των ελέγχων αυτών παρά πολλούς μήνες αργότερα και ότι τους πληροφορήθηκε, τουλάχιστον επισήμως, μόλις στις 9 Ιουλίου 1996 διαψεύδεται από το παράρτημα 187 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων. Συγκεκριμένα, με την παρουσία της στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στις 9 Ιουνίου 1995 στη Ζυρίχη, η προσφεύγουσα πρέπει να πληροφορήθηκε ότι η Επιτροπή διενεργούσε ελέγχους.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

102 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι, προκειμένου να εκτιμηθεί η εσκεμμένη συνέχιση της εφαρμογής της συμφωνίας για την ιταλική αγορά ως επιβαρυντική περίσταση, θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον η συγκεκριμένη επιχείρηση συνέχισε την παράβαση γνωρίζοντας ότι η παράβαση αυτή αποτελούσε αντικείμενο έρευνας της Επιτροπής.

103 Δεν αμφισβητείται ότι, στις 28 Ιουνίου 1995, η Επιτροπή διενήργησε ελέγχους στα γραφεία των περισσοτέρων επιχειρήσεων που ασκούσαν δραστηριότητα στον τομέα της αστικής κεντρικής θερμάνσεως, όχι όμως και στα γραφεία της προσφεύγουσας.

104 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι το μόνο στοιχείο που επικαλείται η Επιτροπή προς απόδειξη του ότι η προσφεύγουσα, συνεχίζοντας την παράβαση, ήταν ενήμερη του γεγονότος ότι η Επιτροπή διεξήγε την εποχή εκείνη έρευνα είναι το χωρίο της από 20 Φεβρουαρίου 1997 δηλώσεως του κ. Molinari, που επισυνάπτεται ως παράρτημα 187 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, στο οποίο αναφέρεται ότι, κατά τη συνάντηση της 9ης Ιουνίου 1995, στην οποία ήταν παρούσα η προσφεύγουσα, «προβλέφθηκε νέα συνάντηση για τις 5 Ιουλίου στο Μιλάνο», αλλά ότι «η συνάντηση αυτή [ματαιώθηκε] λόγω της επεμβάσεως των αρμοδίων για τον έλεγχο των τραστ υπηρεσιών της Επιτροπής».

105 Πρέπει να σημειωθεί ότι η προσφεύγουσα, καίτοι αναγνωρίζει, αφενός, ότι μετέσχε στις 9 Ιουνίου 1995 σε συνάντηση κατά την οποία αποφασίστηκε η διεξαγωγή μιας επόμενης συναντήσεως στις 5 Ιουλίου 1995 και, αφετέρου, ότι η τελευταία αυτή συνάντηση δεν πραγματοποιήθηκε, αμφισβητεί εντούτοις ότι ενημερώθηκε περί του ότι η τελευταία αυτή συνάντηση ακυρώθηκε λόγω των ελέγχων που διενεργούσε η Επιτροπή σε ορισμένες επιχειρήσεις.

106 Όμως, χωρίς να χρειάζεται να εκτιμηθεί η αξιοπιστία της δηλώσεως του κ. Molinari, αρκεί η παρατήρηση ότι ουδόλως προκύπτει από τη δήλωση αυτή ότι οι λοιπές επιχειρήσεις πληροφόρησαν την προσφεύγουσα για το γεγονός ότι η Επιτροπή διεξήγε έρευνα. Αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, οι λόγοι για τους οποίους η συνάντηση της 5ης Ιουλίου 1995 δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί δεν ανακοινώθηκαν στην προσφεύγουσα κατά τη συνάντηση της 9ης Ιουνίου 1995, δεδομένου ότι από τη δήλωση αυτή προκύπτει, αφενός, ότι η συνάντηση της 9ης Ιουνίου 1995 υπήρξε ακριβώς εκείνη κατά την οποία ορίστηκε η συνάντηση της 5ης Ιουλίου 1995 και, αφετέρου, ότι η ματαίωση της τελευταίας αυτής συναντήσεως έγινε αργότερα. Δεδομένου ότι αποδείχθηκε ότι, στο πλαίσιο της ιταλικής συμφωνίας, η προσφεύγουσα δεν ενημερωνόταν πάντοτε από τους λοιπούς συμμετέχοντες για τις δραστηριότητές τους, δεν μπορεί να υποτεθεί, χωρίς να υφίσταται καμία

ένδειξη ικανή να στηρίξει την εικασία αυτή, ότι η προσφεύγουσα συνήγαγε από το γεγονός και μόνον της μη πραγματοποιήσεως της συναντήσεως της 5ης Ιουλίου 1995, ότι οι δραστηριότητες της στο πλαίσιο της συμφωνίας αποτελούσαν αντικείμενο έρευνας της Επιτροπής.

107 Κατά συνέπεια, η απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στο μέτρο που το βασικό ποσό του προστίμου της προσφεύγουσας προσαυξήθηκε κατά 20 % λόγω του εσκεμμένου της συνεχίσεως της παραβάσεως.

108 έως 128 [...]

Συμπεράσματα

129 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι η απόφαση πρέπει να ακυρωθεί καθόσον προσάπτει στην προσφεύγουσα, πέραν της συμμετοχής της στη συμφωνία για την ιταλική αγορά, και συμμετοχή σε σύμπραξη καλύπτουσα το σύνολο της κοινής αγοράς. Όπως κρίθηκε ανωτέρω στη σκέψη 95, το βασικό ποσό του υπολογισμού του προστίμου που πρέπει να επιβληθεί στην προσφεύγουσα πρέπει να καθοριστεί, ενόψει της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεώς της, σε 300 000 ευρώ.

130 Δεδομένου ότι έναντι της προσφεύγουσα δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη καμία επιβαρυντική ή ελαφρυντική περίσταση και δεν αμφισβητείται ότι η προσφεύγουσα δεν δικαιούται καμία μείωση του προστίμου της δυνάμει της ανακοινώσεως σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ C 207, σ. 4), το πρόστιμο που επιβλήθηκε με το άρθρο 3, στοιχείο θ', της αποφάσεως πρέπει να μειωθεί στις 300 000 ευρώ.

Επί των δικαστικών εξόδων

131 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του, το Πρωτοδικείο μπορεί να κατανείμει τα έξοδα ή να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων. Εν προκειμένω, επειδή οι διάδικοι ηττήθηκαν μερικώς, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι, κατά δικαία εκτίμηση των περιστατικών της υποθέσεως, η προσφεύγουσα θα πρέπει να φέρει τα δικά της δικαστικά έξοδα καθώς και το ένα τρίτο των δικαστικών εξόδων της Επιτροπής.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τέταρτο τμήμα),

αποφασίζει:

1) Ακυρώνει το άρθρο 1 της αποφάσεως 1999/60/ΕΚ της Επιτροπής, της 21ης Οκτωβρίου 1998, σχετικά με διαδικασία κινηθείσα βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (υπόθεση IV/35.691/E-4 — Καρτέλ προμονωμένων σωλήνων), καθόσον με το άρθρο αυτό διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης μετέχοντας, πέραν της παραβάσεως των εν λόγω διατάξεων που αφορούσε την ιταλική αγορά, και σε σύμπραξη καλύπτουσα το σύνολο της κοινής αγοράς.

2) Ακυρώνει το άρθρο 3, στοιχείο θ', της αποφάσεως, καθόσον επιβάλλει στην προσφεύγουσα πρόστιμο το ύψος του οποίου υπολογίστηκε βάσει της συμμετοχής της στη σύμπραξη που κάλυπτε το σύνολο της κοινής αγοράς και ενόψει του εσκεμμένου της συνεχίσεως της παραβάσεως εκ μέρους της.

3) Μειώνει το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα με το άρθρο 3, στοιχείο θ', της αποφάσεως σε 300 000 ευρώ.

4) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.

5) Η προσφεύγουσα φέρει τα δικαστικά της έξοδα καθώς και το ένα τρίτο των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή.

6) Η Επιτροπή φέρει τα δύο τρίτα των δικαστικών της εξόδων.

Mengozzi Tiili Moura Ramos

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 20 Μαρτίου 2002.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

P. Mengozzi